

- * dat zij uit moet gaan in concrete handelingssituaties: alledaags taalgebruik, bijvoorbeeld in dialoog-vorm, compleet met tussenwerpsels als uh, oh, hé en hoor e.d.
- * dat zij bij het vaststellen van een opbouw in moeilijkheidsgraad rekening houdt met gegevens van de taalverwerving van het Nederlands als eerste taal;
- * dat zij zich in eerste instantie richt op het spreken en luisteren en pas veel later op schrijven en lezen (Nederlandstaligen krijgen gemiddeld vijf jaar voordat zij moeten leren lezen en schrijven);
- * dat zij rekening houdt met specifieke proble-

men die veroorzaakt worden door de moedertaal van het kind, met name op het gebied van uitspraak en intonatie;

- * en dat zij dient aan te sluiten bij de ervaringswereld van het anderstalige kind door herkenbare situaties, aangepast aan de leeftijd van de leerling, weer te geven (bijvoorbeeld een Marokkaans gezin, boodschappen doen op de markt, het wonen in een afbraakbuurt).

Amsterdam, 23 juni 1978

*J.A. Coenen
M. Kuster*

Noot

- 1 In onze analyse (ABC dec. 1977, ongepubl.) zijn verder nog behandeld: de taalstructuren die per les worden aangeboden, de woordsoorten en nieuwe woorden per les en de aangeboden leeractiviteiten.

EEN VOORLOPIGE INDRUK

H.M. van Egmond-van Helten *Nederlands voor anderstalige leerlingen van 12-16 jaar* Groningen, Wolters-Noordhoff, 1978/79

Een voorlopige indruk, omdat bovengenoemde leergang nog niet verschenen is en ik voor deze 'bespreking' slechts beschik over de drukproeven van de eerste vijf lessen, aangevuld met de experimentele versie van de acht daarop volgende die, naar ik vernomen heb, nog grondig gewijzigd zullen worden. Uitspraken over aspecten als: het auditieve en visuele materiaal, de selectie en ordening van de leerstof en toetsing aan de doelstelling zijn dan ook niet goed mogelijk. Ik zal mij moeten beperken tot opmerkingen van voorbeschouwende en soms speculatieve aard.

Anderstalige leerlingen van 12-16 jaar is een misleidend eenvoudige omschrijving van een doelgroep die in feite zeer heterogeen van samenstelling is. Binnen deze doelgroep is sprake van een grote verscheidenheid aan moedertaalachtergrond, schoolervaring — zowel binnen als buiten Nederland — en sociaal-culturele achtergrond. Bovendien zijn deze leerlingen verdeeld over alle typen van het voortgezet onderwijs. Men zou kunnen overwegen om voor iedere categorie een

aparte cursus te maken, maar dit is een onhaalbare zaak en in dit geval dan ook terecht niet gebeurd. De enige conditie die de samenstellster van de leergang stelt, is dat de leerlingen in ieder geval moeten kunnen lezen en schrijven. Waarmee zij, naar ik aanneem, bedoelt dat zij het Romeinse schrift moeten kunnen lezen en schrijven.

Het zal duidelijk zijn dat het samenstellen van een cursus Nederlands voor deze doelgroep geen eenvoudige zaak is. Het zal eveneens duidelijk zijn dat de docenten, die zich geplaatst zien voor de zware taak die anderstalige leerlingen een zodanige beheersing van de Nederlandse taal bij te brengen dat ze in staat zijn te functioneren in een onderwijssituatie waarin het Nederlands voertaal is, zitten te springen om een leergang Nederlands. Gelukkig heeft de samenstellster van deze cursus zich niet laten verleiden tot het overhaast voldoen aan deze behoefte. Aan de totstandkoming van deze cursus — geschied op initiatief van het Openbaar Lichaam Rijnmond en met financiële steun van genoemd lichaam, de Culturele Raad van Provinciale Staten van Zuid-Holland, het Ministerie van O & W en het Ministerie van Sociale Zaken — is meer dan drie jaar intensief gewerkt. En, wat belangrijker is, in nauwe samenwerking

met de docenten, op basis van hun ervaringen met het materiaal in de internationale schakelklassen. De praktijktoetsing vond aanvankelijk plaats in een drietal scholen. Dit experiment werd in een volgende fase uitgebreid tot twaalf scholen, waarbij meer dan 400 leerlingen, van twintig nationaliteiten, en 22 docenten betrokken waren.

Rekening houdend met de wensen van de docenten is gekozen voor een grammaticale aanpak. Dit wil niet zeggen dat de cursus bol staat van grammaticaregels; de grammatica wordt zoveel mogelijk door middel van voorbeelden of, waar dit noodzakelijk c.q. mogelijk is, met behulp van 'signalen' duidelijk gemaakt.

Dit betekent wel dat het primaire uitgangspunt bij de constructie van deze leergang de formele of structurele eigenschappen van de Nederlandse taal zijn. Gezien de keuze van thema's, bijvoorbeeld de les over het rekenen, en van woorden, is terdege rekening gehouden met de taalgebruikssituatie waarin de leerling zal moeten functioneren, doch deze speelt een ondergeschikte rol. Dit uitgangspunt is bij de huidige stand van zaken vrijwel het enig haalbare. Ik denk alleen dat de doelstelling, zoals geformuleerd in de inleiding: 'Einddoel van deze leergang is de buitenlandse leerlingen een zodanige taalvaardigheid in het Nederlands bij te brengen dat zij zich zelfstandig kunnen redden binnen de bestaande onderwijsorganisatievormen en kunnen functioneren in een Nederlandstalige samenleving', hiermee niet bereikt zal kunnen worden. De samenstelster signaleert dit probleem ook als zij in de inleiding zegt, dat het aan te bevelen is naast deze cursus gebruik te maken van ondersteunend lesmateriaal, zoals leesboeken, grammofoonplaten e.d. Het gevaar bestaat dat men, en hiermee bedoel ik degenen die verantwoordelijk zijn voor deze vorm van onderwijs, zal denken dat het bestaande gat gevuld is met deze cursus. Deze cursus vormt een waardevolle bijdrage, maar er zal voor deze groep leerlingen nog veel adequaat lesmateriaal ontwikkeld moeten worden, met name op het terrein van de luister- en leesvaardigheid.

Nederlands voor anderstalige leerlingen van 12-16 jaar zal bestaan uit 20 leseenheden. Iedere leseenheid bestaat uit een A-les, waarin de nieuwe lesstof geïntroduceerd en verwerkt wordt, een B-les, waarin deze stof wordt uitgebreid en waarin nieu-

we leereenheden worden aangeboden, en een C-les, waarin een herhaling van de stof uit A en B in zinnvolle gehelen, structuuroefeningen en vrije opdrachten zijn opgenomen. Ieder onderwerp, dat in de A- en B-lessen aan de orde komt, wordt telkens in drie fasen behandeld: een introductie- en imitatiefase, een vraag- en antwoordfase en een verwerkingsfase, waarbij gebruik gemaakt wordt van het lesboek. Iedere A- en B-les wordt afgerond met een tweetal toetsen.

Waar in de handleiding een strikt klassikale werkvorm gesuggereerd wordt, is mij niet geheel duidelijk wat precies de functie is van deze toetsen. Het advies om de toetsen eerst mondeling in de klas door te nemen en daarna individueel te laten maken, wijst meer in de richting van een soort oefenvorm. Er worden geen suggesties gedaan voor gedifferentieerd werken op basis van de resultaten op de toetsen.

Naast de 20 leseenheden is aan de cursus een vier-tal uitspraaklessen toegevoegd. Het is niet de bedoeling dat deze lessen systematisch voor de aanvang van de cursus behandeld worden. Deze lessen zijn bedoeld als hulpmateriaal voor leerlingen die bepaalde problemen hebben met de uitspraak en met hardop lezen.

Wat ik in de handleiding ook betreurt is dat er niet ingegaan wordt op de grammaticale problemen van het Nederlands voor buitenlanders. De docenten wordt aangeraden gebruik te maken van een goede Nederlandse grammatica. Maar goede grammatica's voor Nederlanders zijn nog geen goede grammatica's voor buitenlanders. Zo staat in les 2B: 'Introduceer aan de hand van de reeds bekende zelfst. nw. eerst het bep. lidw. de, vervolgens het.' Een docent die zich er niet van bewust is dat een aantal van zijn leerlingen het verschil tussen bepaaldheid en onbepaaldheid niet aanvoelt, zal niet op de gedachte komen bij de introductie van dit onderwerp een Nederlandse grammatica te raadplegen en als hij dat al zou doen, dan zou deze hem weinig aanwijzingen verschaffen over de manier waarop hij dit aan zijn leerlingen duidelijk kan maken. Het aanstippen van dit soort zaken zou mijns inziens in de handleiding op zijn plaats geweest zijn.

Mocht ik door deze opmerkingen betreffende de handleiding de indruk gewekt hebben dat mijn oordeel daarover negatief is, dan is dat ten onrechte. De handleiding biedt de docent een zeer duidelijk overzicht van wat er in de les aan de or-

de komt en geeft bovendien veelvuldige aanwijzingen voor het didaktisch handelen in iedere fase van de les.

Het is verheugend voor allen die met deze vorm van onderwijs te maken hebben, dat deze goed gestructureerde cursus er is. Maar we moeten niet, zoals reeds eerder opgemerkt is, denken dat

we hiermee kunnen volstaan.

Anne-Mieke Janssen-van Dielen

Het eerste deel van Nederlands voor anderstaligen van 12-16 jaar zal verschijnen aan het begin van het schooljaar 78/79, deel 2 najaar 78, deel 3 winter 78/79 en deel 4 voorjaar 79.